

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Το χωριό είναι σιμά στην πόλη, μονάχα πού ένα ξεροτόταμο το κρατούσε σ' απόσταση και είτανε σέ μιά λακκούβα μέσα — εκεί πού μιά φορά αδειάζανε τὰ κάρρα τῶν Δημοσχείων.

Ἡ ἀρχὴ του εἶτανε τὰ καλυβάσματα τῶν ἐδωλεχτάδων τῶν σκουπιδιῶν πού τὰ στήσανε ἐγκαλοτενεκέδες γιομισμένους βότσαλα.

Αὐτὰ τὰ σπτάκια, καθώς και τ' ἄλλα πού ἁγότερα ἀρχίσανε νὰ κάνουν ἀπὸ τοῦβλα ὠνά, ἀπὸ λάσπη συμμμένη μὲ σκουπίδια, χτίζονταν μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ Δήμου, γιατί ἐκοίθη τὼς οἱ ξεδιαλεχτάδες τῶν σκουπιδιῶν ἐξυπηρετούσανε τὴν ὑγιεινὴ τῆς χώρας: Σκαλίζοντας, γροίζοντας και ξαναγροίζοντας στὸν ἥλιο τὸ δημόσιο σκουπαριό, δὲν τ' ἀφήνανε νὰ σαπίσει και νὰ δίνει ἀποφορές. Κάνανε, δηλαδή, τὴ δουλειὰ τῶν κορακιῶν, πού, μὲ τὸ νὰ τρώωνε τὰ ψοφίμα, ἐξυπηρετοῦνε τὴν ὑγιεινή. Ὅταν ὁ Δήμος ἀπόχτησε «αὐτοκίνητα καθαριότητος», κλιβάνους... κοντολογίς: ὅταν ἀπόχτησε «ἐπιστημονικὴν ὑγιεινὴν ὑπηρεσίαν» και πᾶσανε τὰ κάρρα ν' αδειάζουνε στὴ λακκούβα, τὸ σκουπιδοχώρι μετροῦσε μιά σαρανταριά χαμόσπιτα, ὅπου ἕνας μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀργυρῶν, ζῶσε, γεννοβολοῦσε κ' ἀναδεινό-

χρόνια ἀπὸ τότες, κὶ ὁ πληθὺν περιορίστηκε σὲ λίγα γερογέροντες χηρέμους — γρηγοῦν γιατί, ὅταν τὰ κάρρα πᾶσανε τὴ λακκούβα, ἡ πρὸσοδοιοῦ ἐξαίρε, και τὰ παιδιὰ πού ἴτανε σὰ μαντιάρια στὴν κοινὰ λιγοστεῖουν. Ἡ νεολαία τῆς μετανάστευσης, και οἱ γέροντες — πὸν μικρὰ «ἐμβάσματα» παιδιὰ τους, ζῶσανε μονάχα τὸ χωριό τους... δίχως νὰ σπέρνουν θεοζῶν.

Κάμποσα χρόνια ἀκόμα, και σιγὰ σιγὰ ἡ νεολαία τῆς χώρας ἀπ' τὴ μιά, — τὸ πρᾶσταιο ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔσφιγγε τὸ χωριό, ὅπου μιά τριανταριά γεροντάρια και γρηγοῦν τελειώνανε ἦσχα - ἦσχα τὴ ζωὴ τους.

Ἡ ἔνωση τῆς χώρας και τοῦ πρᾶσταιοῦ εἶτανε ζήτημα λίγων ἐτῶν. Ὁ μηχανικός τοῦ Δήμου, εἶχε «ἐπισκευὴν ἡ ἀνοικοδόμησιν» σχέδιο, ὅπου τὸ ξεροτόταμο και ἡ λακκούβα μὲ τὸ χωριό δὲν ὑπόχτανε, και στὴ θέσει τους χαρὰ χτίσανε: μιά μικρὴ πλατεία και κάμποσα οἰκόπεδα. Τὸ σχέδιο αὐτὸ «ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ οἰκείου ὑπουργείου» και ἐκδόθηκε διάταγμα «δυναμει τοῦ ποίου τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως περιλαμβάνει και τὸ πρᾶσταιο». Τὸ διάταγμα ἐπρόβλεπε τὴς λεπτομέρειες και αὐτὴ τὴ φορά τὸ σχέδιο ἐπὶ ἔργον ἐκτελέσθη. Ὁ χωρὸς ὅπου ἔλαβε μερικὰ οἰκόπεδα και οἱ σκουπιδιοθήκες μ' ὄλους τοὺς τύπους ἀποφασίσουν τὰ χαμόσπιτά τους και ἔλαβον ἀπὸ τὸ χωριό μας!... εἶπαν ὅσοι ἴσαν:... Καὶ ἡ ἔγνοια αὐτὴ ἦσαν.

Καὶ οἱ κάμουν ἐνέργειες, διαδηλώσεις και ψηφίσματα, διακηρύσσοντας ὅτι γίνεται «εἰς βάρος τους» ἡ ἀπόφασιν.

Ἡ ἀπόφασιν πρέπει ν' αδειάζουνε τὸ χωριό. Ἡ ἀπόφασιν εἶπαν: Ἡ ἀπόφασιν πᾶσανε στὰ δικαστήρια.

Ἡ ἀπόφασιν ἀνέχθηκε πὸς θὰ βάλει τὸν νόμο: τὸ νόμο τῆς «Ἀνοικοδομίας» και τῆς «Ἐπιμετῆς» και τῆς «Ἐπιμετῆς»... και ὅπου δικαστὴ τοῦ βαστάει, ἄς βγάλει ἀπόφασιν πὸς θίγει τὸν πρῶτο!... εἶπε μὲ τὴν ἀπόφασιν.

Ἡ ἀπόφασιν πᾶσανε στὰ δικαστήρια. Ἡ ἀπόφασιν πᾶσανε στὰ δικαστήρια. Ἡ ἀπόφασιν πᾶσανε στὰ δικαστήρια.

χανε θεμέλια πού νὰ σχίζονε τὴ γῆ κὶ οὔτε καμιά σχέση μὲ τὸ Κτηματολόγιο.

Τέλος βγήκε ἡ ἀπόφασιν πού ἀνεγνώριζε τὰ χαμόσπιτα ὡς ἰδιοκτησία τῶν γερόντων: «δυναμει τῆς πολυχορονίου και ἀνευδολήσεως κατοχῆς».

Τότε, ὁ κ. Δήμαρχος πρῶτανε στοὺς σκουπιδοχωρίτες νὰ τοὺς δώσει τόπο βορειοδυτικότερα και μάλιστα και τὰ μέσα γιὰ νὰ χτίσουνε σπτάκια ἀνθρωπινότερα. Οὔτε ζήμιὰ, οὔτε κακό. Μὰ οἱ γέροντες ἀρνήθησαν.

—Ποτέ!... ἀγατοῦμε τὸ χωριό μας.

«Ποτέ» γράφανε και τὰ παιδιὰ τους πού δουλεύανε στὴν Ἀμερικὴ, γιατί κ' αὐτοὶ ἀγαποῦσανε τὸ χωριό τους, και παραγγέλανε στοὺς γέροντες νὰ μὴ τὸ στέρξουνε.

Μὰ ὁ κ. Δήμαρχος: «ἀδυσόπητος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως», κατόρθωσε νὰ βγάλει τὴν Κυβέρνηση ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα, και ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων, καθώς

ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, πολέμησανε μὲ λύσσα «ἐπισημῶν και ἡ ἀστικὴ και πολιτικὴ συνείδησις ἐνὸς Δημάρχου και δύο Ὑπουργῶν, συγκαρούσθησαν μὲ τὴν ἰδιωτικὴ συνείδησις τῶν σκουπιδοχωριτῶν.

—Εἶναι ἀπάνθρωποι!... εἶπανε τὰ γεροντάρια... Ἀγατοῦμε τὸ χωριό μας...

—Οἱ γέροντες ἔαδειάζουνε τὸν τόπο, «δυναμει τοῦ περιουσιολογίου νόμου»... εἶπε ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων, πού γιὰ χάρι τῆς «πόλεως» ἔλα μόνον ἑστίαν τὸ χωριό μὰ εἶταν ἔτοιμος νὰ τῆς προσφέρει και ἀνθρωποθυσίας. Κ' ἔφερε στὴ Βουλὴ νομοσχέδιο «ἀπαλλοτριώσεως τῶν γηπέδων» ὅπου κρατοῦσανε τὰ χαμόσπιτα. Τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ, τὸ δέχθηκε ἡ Βουλὴ—τὸ ψήφισε, ἔγινε νόμος, και θὰ ἐφαρμοσθῆ.

Μὲ ἰδιωτικὸ διάταγμα, ἀπαγορεύτηκε «ἐπισημῶν ἡ ἀνοικοδόμησις» ὅσο νὰ τελειώσει ἡ ἔργασια τῆς ἐκπιμετῆς ἐπιμετῆς, και νὰ μετρηθῆ ἡ ἀπόζημιωσις και ν' ἀρχίσει ἡ κατεδάφιση.

II

Σὲ λίγα δέντρα, λεῦκες, πού ὑψόνονταν στὴ βορεινὴ ἀκρὴ τοῦ σκουπιδοχωριοῦ, ἀκούμπησε τὸ φθινόπωρο. Τ' ἀρόσφισσε, και ἡ ἀγωνία τῆς φθορᾶς στὰ κίτρινα φύλλα, προξενούσε θλίψη. Μιά μέρα, τὸ φθινόπωρο, ἀπ' ἔδω, θὰ τιναχθῆ στὰ γέροντα τὰ χαμόσπιτα.

Νάτο! Καὶ ἡ πνοή, πού σάρωνε κίτρινα φύλλα, ξεμόντασε τὰ παλιὰ τὰ παραθυρόφυλλα κ' ἔκανε νὰ τριξοῦν οἱ γέροντες οἱ στέγες.

Τέτοια ἐποχὴ, οἱ σκουπιδοχωρίτες κράζανε ἀπὸ τὴ χώρα ἕνα μαραζοῦ—ἕνα χτίστη και μπαλῶνανε τὸ χωριό τους, ἐπιδιορθώνοντας τὰ χαλασμένα και τὰ ἐτοιμώροπα μὰ φέτος, αὐτὴ τὴν πρῶτὴν ἀπαγορεύει ὁ νόμος!

Τρελλοὶ ἀγέροντες φυσᾶνε κάθε λίγο στὸ χωριό, λὲς και θένε νὰ κάνουν χοντρά ἀστεία μὲ τοὺς σκουπιδοχωρίτες. Κι' ἀλήθεια! τὸ ν' ἀρπᾶνε μιά σκουριασμένη λαμαρίνα ἀπὸ τὴν στέγη—ἕνα ψαθῆνο ἢ σανιδένιο φράγμα ἀπ' τὴν αὐλή, στὰ περασμένα φθινόπωρα, δὲν εἶταν παρὰ ἕνα χωρατὸ ποῦνανε τῆς γρηγοῦν και τὰ γεροντάρια νὰ βγαίνουνε ἀπὸ τῆς τῆς τους γιὰ νὰ τὰ ξανακαρφοῦσανε μουρμουρίζοντας ἄκακες κατάρες μὰ φέτος εἶτανε μὰ ἀπνοία, γιατί τὰ σανίδια, οἱ λαμαρίνες και οἱ ψάθες, δὲν ξανακαίτανε στὴ θέσει τους. Εἶχανε τοποθετηθῆ φύλλα και ἐντολή νὰ μετοδίσουνε «ἐπισημῶν ἡ ἀνοικοδόμησις».

ἀνοικοδόμησις», και νὰ τοὺς ζορίζουνε ὅσο ἔπερνε και δὲν ἔπερνε. Καὶ ὅταν σὲ λίγο ἡ παιχιδιάρικη τρέλλα τοῦ φθινόπωρου, ἔγινε λύσσα μανιασμένη, και τρᾶνταζε τὰ χαμόσπιτα, δημιουργήθηκε ἕνα δράμα παρὰ ξένο, γιομάτο ἀθλιότητα.

—Ὅτι τὸ χινόπωρο ἀρχισε θὰ τὸ ἀποτελειώσει ὁ χειμῶνας... εἶπε φαφούτικα ἕνα γεροντάρια.

—Τὸ χινόπωρο ὅτι σάλεψε θὰ γερμεστῆ τὸ χειμῶνα... συνέχισε ἕνα ἄλλο. Κι' ἕνα τρίτο εἶπε:

—Ὑπομονή!

Ὑπομονή... μὰ μὲ τὴν πρῶτη νεροποντὴ τὸ σπῆτι τοῦ γέρο-Ζῶπου γερμίστηκε κ' ἔγινε λήττα σὰ λάσπη. Κι' ὅταν κακὰ—ψυχρὰ βγήκε ὁ χειμῶνας κ' ἔμπαινε ἡ ἀνοιξη, τὸ σπῆτι τῆς γρηγοῦν Χαροτίνας σωροβολίστηκε ὑψώνοντας ἕνα σύννεφο σκόνῃ. Σὲ λίγο ἔμεινε ξεσπίττος και ὁ γέρο-Θανασοῦλας, ἀπὸ χρόνια πολλὰ χηρέμους, και πῆγε νὰ περάσει μὲ τὸ γέρο-Σωτῆρη στὴ γωνιά πού εἶχε «ἀδυσόμει» ἡ γρηγοῦν του. Μὰ και τὸ γεροαντρώγνο, οἱ Καλαποδάδες, πού τὰ δοκάρια τῆς στέγης σελλῶσανε, καλὰ κάνανε και περάσανε στὴς χήρας Θεοδοῦλας, γιὰ νὰ μὴ θραυτοῦνε ζωντανοὶ κάτω ἀπὸ τὴν στέγη πού ὦρα τὴν ὦρα θὰ γερμεστῆ. Ὁ γέρο-Νάσος μὰ μέρα εἶχε ἀκουμπήσει στὸν τοίχο μὰ σκῆλα και προσαποθῆσε ν' ἀνέβει, μὰ ὁ χωροφύλακας ἔτρεξε και τοῦ κούνησε τὴ σκῆλα: «Ἀπαγορεύεται», εἶπε!...

—Ἀφισέ με ἀδερφέ μου, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ... παρακάλεσε ὁ γέρο-Νάσος, θ' ἀνέβω νὰ ξεφορῶξω τὴν καμνάδα γιατί μὰς πνίγει ὁ καπνός. Μὰ ὁ ἀνθρώπος τοῦ Νόμου, εἶπε πὸς «αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται»!...

—Πὸς εἶναι δυνατό!...

—Δὲν ἐπιτρέπεται... Τὸ χωριό εἶναι «καταδικασμένο»!

Τὴ σκληρότητα, ὁ χωροφύλακας, ὅταν δὲν τὴ θεωρεῖ καθήκον, τὴ θεωρεῖ χωρατό!...

Μιά μέρα, πῆρε ὁ ἀέρας τὴ λαμαρίνα πού ἔτριχε τὸ νερὸ τῆς κατάρροχης στέγης πέρα ἀπὸ τὸν τοίχο. Δυὸ γεροντάρια ἀνέβησαν νὰ τὴ βάλουνε στὴ θέσει της. Ἦταν τὸ σπῆτι τοῦ γέρο-Λούλα πού εἶχε ἀρρωστήσει γιὰ κάμποσο καιρὸ, και λέγανε πὸς θὰ τόνε χάνανε. Τώρα εἶχε γίνει καλὰ και τὸν ἀγαπήσανε διπλᾶ, σὰν ἕνα χωριανὸ πού κόντεψε νὰ τοὺς φύγει. Ὁ χωροφύλακας πῆγε νὰ τοὺς μπουδισε!...

—Ὅχι!... εἶπανε, αὐτὸ δὲ θὰ τὸ μπουδισε!... Καὶ τὸ εἶπανε ἔτσι, πού ὁ χωροφύλακας ἀποτραβήχτηκε. Τὸ θέλανε πάρα πολὺ αὐτὴ τὴ φορά και ὁ χωροφύλακας «ἔδωσε τόπο τῆς ὁργῆς». Δὲν τὸ θέλανε πάντα ἔτσι. Κι' ὅταν σὲ λίγες μέρες ὁ χωροφύλακας ἔβγαλε τὴ λαμαρίνα, και τὰ νερὰ τῆς στέγης ποτίζανε τὸν τοίχο και περνοῦσε ἡ ἔργασια μέσα, δὲν τὸ κάνανε ζήτημα. Μονάχα ὅταν ὁ γέρο-Λούλας τοὺς ξανακῆλησε, τὰ γεροντάρια στυλωθήκανε, ὅσο μπορούσανε:

—Ὅχι, αὐτὸ ὄχι!...

Και ξαναβάσανε τὴ λαμαρίνα στὴ θέσει της, κ' ὁ χωροφύλακας, ὄχι μονάχα δὲν ἀντιστάθηκε, και και τοὺς βοήθησε ξεκαρδισμένους στὰ γέλοια.

Ὁλοτοίγυρά τους χτίσανε - χτίσανε, και τὰ πολυόροφα σπῆτι σιμώνανε ὀλοένα. Οἱ δημοκρατικὲς ἐκλογὲς φέρανε ἄλλο Δήμαρχο, και σύγκαιρα μὰ κυβερνητικὴ κρίσις ἔφερε νέον ὑπουργὸ τῶν Δημοσίων Ἔργων. Τὰ γεροντάρια δοκιμάσανε νὰ συγκαίτησανε τοὺς «νιοφερόμενους» στὰ πράματα. Εἶχε μάλιστα διαδοθεῖ πὸς «μελετᾶται καινούργιος τρόπος τῆς λειτουργίας τῆς ἐκπιμετῆς ἐπιμετῆς». Ὅμως τὰ γεροντάρια ἀκούσανε πὸς τὸ χωριό εἶναι καταδικασμένο κ' ἄν ἐξακολουθήσουνε νὰ

Ο ΚΥΠΡΙΟΣ

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ

τόν Γκόρκυ και τόν Χάμσον. Στά 1919 έρχεται στην Κύπρο όπου μένει τρία χρόνια περίπου και όπου δημοσιεύει τὰ πρώτα βιβλία του: Τὸ Γαλάζιο Λουλουδί (1919) — Τὶς Ἀνθρώπινες καὶ Ἀνθινες Ζωές, Λυρικές πρόζες (1920) — Τὰ Διηγήματα, Πρώτη σειρά (1921) — Τὸ Στραβάξυλο, Μυθιστόρημα (1922).

Τὸ 1923 πηγαίνει στην Αἴγυπτο όπου θὰ παιχθεῖ, τὴν ἴδια χρονιά καὶ με δική του διδασκαλία καὶ δικές του σκηνογραφίες, ἀπὸ τὸ θίασο Βεάκη—Νέζερ, τὸ Γαλάζιο Λουλουδί. Τὸ θεατρικὸ αὐτὸ ἔργο τοῦ Νικολαΐδη εἶναι ἓνα λυρικό δράμα με συμβολικὸ περιεχόμενο πὸ ἀποτελεῖ ἓναν ὕμνο στὸν ἄνθρωπο — ἥρωα καὶ εἶναι γεμάτο προσδοκία καὶ πίστη στην τελικὴ νίκη τοῦ καλοῦ. Ἡ ἔξαρση τοῦ ἀτομικοῦ ἡρώϊκοῦ στοιχείου, ἡ ποιητικὴ φαντασμαγορία, θὰ ἐξέιναν ἴσως στὸ σημερινὸ θέατρο. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἴδιος ὁ Νικολαΐδης ξεπέρασε τὸ στάδιο τῆς πίστες στὸ ἄτομο — ὀδηγητὴ καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν θέλησε νὰ δημοσιεύσει τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο μέρος τῆς τριλογίας πὸ εἶχε ἀναγγεῖλει ἀρχικὰ σὰν συμπλήρωμα τοῦ Γαλάζιου Λουλουδίου. Ὁμως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πὸ σὰν ἀντίδραση πρὸς τὸ στόμφο τοῦ ρωμαντισμοῦ κυριαρχοῦσε στὴ νεοελληνικὴ σκηνὴ ἓνα κλίμα πεζολογίας καὶ εὐκολίας, ἡ ποίηση καὶ ἡ ψυχικὴ ἀνάταση τοῦ Γαλάζιου Λουλουδίου ἦταν ἓνα μήνυμα ἀνανεωτικὸ καὶ καλὸδεχτο. Τὸ ἔργο εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία.

Ἀπὸ τὸ 1923 διαλέγει σὰν τόπο διαμονῆς τὸ Κάιρο. Ὁμως ὁ ὅρος «τόπος διαμονῆς» δὲν εἶχε γιὰ τὸν Νίκο Νικολαΐδην τὸ νόημα πὸ ἔχει γιὰ μὰς τοὺς ἄλλους. Τὸ Κάιρο εἶναι ἀπλῶς ὁ σταθμὸς ὅπου θὰ μένει στὰ διαλείμματα τῶν ταξιδιῶν του. Τὸ ταξίδι παραμένει γι' αὐτὸν μιά πρώτη πνευματικὴ ἀνάγκη σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Οἱ οικονομικοὶ πόροι του ἦταν πάντα περιορισμένοι. Ὁταν ἦταν νέος μετέρχονταν κατὰ καιροὺς καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ σταθερὴ βιοποριστικὴ «σταδιοδρομία» διάφορα ἐπαγγέλματα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι τὰ λίγα πὸ τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ ζήσει. Παράλληλα με τὴ ζωγραφικὴ, πὸ στὸν ἀπλὸ βιοποριστικὸ τομέα της — προσωπογραφίες, ἀγιογραφίες, διακοσμῆσεις, μαθήματα — ἀποτελοῦσε τὸ βασικὸ ἐπάγγελμα τοῦ, ἔκαμε κατὰ καιροὺς τὸν ἠλεκτρολόγο, τὸν ἐλαιοχρωματιστὴ, τὸν κουρδιστὴ πιάνων, τὸν σκηνοθέτη, ἀκόμα καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα καὶ μάλιστα με ἐπιτυχία. Ἐξ ἄλλου δὲν ἤξερε ξένες γλώσσες. Ὡστόσο ταξίδεψε ὅσο λίγοι ἄνθρωποι, καὶ τύχαινε νὰ μείνει γιὰ καιρὸ πολλὸ σὲ περιοχὲς πὸ κινούσαν τὰ ἐνδιαφέροντά του. Πῶς τὰ κατάφερε χωρὶς πολλὰ λεφτὰ καὶ χωρὶς νὰ ξέρει τὴ γλώσσα τοῦ κάθε τόπου; Στὴν πρώτη ἀπορία ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι ταξίδευε με τὰ πῖο οἰκονομικὰ μέσα, κάποτε καὶ με τὰ πόδια, νοίκιαζε ἓνα δωμάτιο σὲ λαϊκὴ γειτονιά καὶ μπορούσε μ' αὐτὸ τὸν ἀπλὸ τρόπο νὰ μείνει στὴ Βενετία ἢ στὴν Πράγα, στὴ Δαμασκὸ ἢ στὴν Τεχεράνη, πολλὲς βδομάδες ἢ καὶ μῆνες κάποτε. Στὴ δεύτερὴ ἀπορία — πῶς συνεννοῦνταν με τοὺς ἄνθρώπους σὲ βαθμὸ μάλιστα πὸ νὰ μπαίνει σὰν φίλος στὰ σπίτια τους — τὴν ἀπάντηση μὰς τὴν ἔδωσε ὁ ἴδιος. «Δὲν δυσκολεύτηκα ποτέ μου» ἔλεγε «σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι καλοὶ, ἔτοιμοι νὰ σὲ καταλάβουν καὶ νὰ συνεννοηθοῦν μαζί σου ὅποια γλώσσα κι ἂν μιλάς. Ἐάνει νὰ τοὺς πλησιάζεις με ἐμπιστοσύνη».

Στὴν Αἴγυπτο τύπωσε τὰ ὑπόλοιπα βιβλία του: Τὰ Διηγήματα, Δεύτερη σειρά (1924) — Τὰ Διηγήματα, Τρίτη σειρά (1929) — Ἀνθρώπινες καὶ Ἀνθινες Ζωές, Ἐκδοσὴ ὀλοκληρωμένη (1938) — Ὁ Χρυσὸς Μύθος, Λυρικές πρόζες (1938) — Πέρ' ἀπ' τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, Μυθιστόρημα (1940) — Τὰ Τρία Κορφιά, Μυθιστόρημα (1948) — Τὸ Βιβλίο τοῦ Μοναχοῦ (1951). Τὸ Πέρ' ἀπ' τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, γέηκε καὶ σὲ δεύτερὴ ἔκδοση, στὴν Ἀθήνα (1947). Τὸ Βιβλίο τοῦ Μοναχοῦ γέηκε κι αὐτὸ σὲ δεύτερὴ ἔκδοση, λαϊκὴ, στὸ Κάιρο (1955).

Ὡστόσο, σ' ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία του πὸ τύπωνε στην Αἴγυπτο φρόντιζε νὰ ἀναφέρει, με μίαν ἐπιμονὴ πὸ συγγινεῖ, ὅτι ἐκδοτικὰ ἀνήκουν στὸ νησί του, στὴν Κύπρο. Ἦθελε νὰ τὸ τονίσει αὐτὸ καὶ παράμεινε σ' ἄλλη βιβλία, μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ, ὁ «Νίκος Νικολαΐδης τῆς Κύπρου».

Δὲν ὑπάρχει περιθώριο μέσα στὰ πλαίσια μίας σύντομης βιογραφίας γιὰ νὰ ἐπεκταθεῖ κανεὶς σὲ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Νικολαΐδη. Γι' αὐτὸ θὰ περιοριστῶ στὴ διατύπωση πολλὴ γενικῶν ἀπόψεων πάνω στὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, στὸ διήγημα καὶ στὸ μυθιστόρημα, εἶναι ἡ βαθεῖα κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου πὸ τόνε βλέπει με ἀγάπη καὶ συμπόνια ἀλλὰ δίχως αὐταπάτες, καὶ ἡ συμπυκνωμένη λιτότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Νικολαΐδης δὲ γυρεύει νὰ κάμει ἐντυπωσιακὸ βερμπαλισμὸ. Ἀνιστορεῖ ἀπλά, καίρια. Στὰ μυθιστορήματά του ἀκολουθεῖ με μεγάλη τέχνη μιά σταθερὴ πορεία πρὸς τὴν ἐνταση τῆς δραματικότητας καὶ πρὸς τὴν ἀναζήτηση τῆς ρίζας τοῦ κακοῦ. Στὶς λυρικές πρόζες, τὸ δύσκολο αὐτὸ εἶδος πὸ δὲν μπορεί νὰ σταθεῖ παρὰ μόνο ἂν εἶναι δουλεμένο με ἐξαιρετικὴ τέχνη, ἂν ἡ κάθε περικοπή του ἔχει αὐτοτέλεια σὲ νόημα καὶ μορφή, ὁ Νικολαΐδης παρουσιάζει μίαν ἀξιοθαύμαστη ἐπίδοση. Με τὶς λυρικές πρόζες του μόνο μερικὰ πεζογραφήματα τοῦ Παπαντωνίου μπορούνε νὰ παραβληθοῦν.

Στὸ Βιβλίο τοῦ Μοναχοῦ ἐκφράζει τὸ δράμα τῆς μοναστικῆς ζωῆς, τὸν πόνο ἢ τὸν ξεπεσμό ἀνθρώπων ὑπάρξεων πὸ θέλησαν ν' ἀγνοήσουν τὸν νόμο τῆς ζωῆς. Ὁ τρόπος πὸ δούλεψε τὸ θέμα τοῦ ὁ Νικολαΐδης εἶναι πρωτότυπος. Με τὸ ὕφος, τὴν χρησιμοποίησιν περικοπῶν ἀπὸ τὰ συναξάρια, τὴ Βυζαντινὴ γραφὴ, τὴ διακόσμηση τοῦ βιβλίου, κατορθώνει νὰ ὑποβάλει τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀφηγεῖται χωρὶς νὰ παίρνει θέση. Εἶναι, καθὼς λέει ὁ ἴδιος, ἓνας παρατηρητὴς πὸ βλέπει ἄκκακα, ἀθόλωτα, ἀτάραχα. Ὁμως ὁ παρατηρητὴς αὐτὸς ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ διεισδύει ὡς τὸ βάθος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πὸ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ «ἀγγελικὸ σῆμα». Καὶ ἡ μαρτυρία πὸ δίνει ἀντικειμενικὰ καὶ ἀπέρριπτα ἔχει τὴν παθητικότητα μίας κραυγῆς ἀγωνίας.

Ὁ Νικολαΐδης δὲν μπορεί νὰ χαρακτηριθεῖ σὰν πολυγράφος συγγραφέας. Ἄν καὶ ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του στὸ λογοτεχνικὸ ἔργο του καὶ, κατὰ δεύτερο λόγο, στὴ ζωγραφικὴ, τὸ ἔργο αὐτὸ, συγκρινόμενο ποσοτικὰ με τὸ ἔργο ἄλλων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ ἀναστήματός του δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο σὲ ὄγκο. Εἶναι ὅμως ἐξαιρετικὸ σὲ ποιότητα. Κανένα ἴσως ἀπὸ τοὺς νεοέλληνες πεζογράφους δὲν ἐπεξεργάστηκε τὴν πρόζα του με εὐσυνειδησία, ὑπομονὴ καὶ ἀγάπη ὅσο ὁ Νικο-

λαΐδης. Θὰ ἀναφέρω μιά σχετικὴ κρίση τοῦ Χουρμούζιου:

» Ὁ Νικολαΐδης τοποθέτησε τὶς λέξεις
» στὴν πραγματικὴ τους θέση. Γνωρίζει τὸ
» αἰσθητικὸ βάρος τῶν λέξεων. Κάμνει λο-
» γοτεχνία στὴν κυριολεξία».

Ὡστόσο τὸ ἔργο αὐτὸ, πὸ με τὴν σχετικὴ ἀνάρια ἀλλὰ πάντοτε ἄρτια ἐμφάνισή του καλύπτει σαρὰντα σχεδὸν χρόνια μέσα στὴν πορεία τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας μας, κρίθηκε μεν πάντα με λόγια ἐκτίμησης καὶ συχνὰ με λόγια θαυμασμοῦ μέσα στοὺς κύκλους τῶν γραμμάτων, ἔμεινε ὅμως σχεδὸν ἄγνωστο στὸ πλατύτερο κοινὸ. Εἶναι μιά ἀξιοπρόσεχτη περίπτωση, πὸ λέει πολλὰ, ἡ περίπτωση τοῦ ἀγνοημένου Νικολαΐδη. Τὸ φαινόμενο μπορεί νὰ συνοψισθεῖ ἔτσι: Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Νικολαΐδη μέσα στὴ λογοτεχνία μας χαιρετίσθηκε με ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς Ἀθήνας. Γιὰ νὰ ἀναφέρω ἓνα μόνο παράδειγμα θὰ παραθέσω τὴν κρίση τοῦ Βλάση Γαβριηλίδου πὸ ὁ λόγος του καὶ μόνο θεωροῦνταν ἀρκετὸς, κείνη τὴν ἐποχὴ, γιὰ νὰ καθιερωθεῖ ἓνα ταλέντο. Γράφει λοιπὸν ὁ Γαβριηλίδης στὴν Ἀκρόπολ' τῆς 24.6.1916:

» ἓνα διήγημα ἑλληνικὸν το
» ποφιν ἠθογραφίας, πραγμ
» μορ, ἀναβλύζοντος ὄχι
» μένην φρασεολογίαν ἀλλὰ
» φος καὶ ἀπλὴν περιγραφὴν
» σομεν εἰς τὴν πρώτην γρα
» ἑλληνικῶν Διηγημάτων.
» τοῦ Μυστικοῦ τοῦ ὀποῖον
» τὰ Γράμματα τῆς Ἀλεξ
» ναι ἄγνωστος. Εἰς τὸν ἔ
» πρωτοβάθμιον διηγηματι
» βάζομεν τὰ θερμότερα
» μας ἡ μάλλον, ἐπειδὴ αὐτὰ
» κοινὰ, τὰ ἐνθουσιώδη θαυμασ

Μὲ ὅλη τὴν κατοπινὴ δουλειὰ καὶ τῆς κράτησε τὴν ὑπόθεσιν πὸ τὸ ξεκίνημά του χαράζοντας με τὸ ἔργο του, σταθερὰ καὶ ἐπιμονα, μιά ἐνδοκίμ πορεία. Κι αὐτὸ τοῦ ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς μέσα στὸν κύκλο τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ὅπου κατείχε, ἀναμφισβήτητα, μίαν ἐξέχουσα θέση.

Ὡστόσο ὁ κύκλος αὐτὸς, πὸ ἀναγνωρίζει ἀξία στὸν Νικολαΐδην, παίρνει μιά στάση ἀδιάφορη, ἂν ὄχι ἀρνητικὴ, ὅταν πρόκειται νὰ προβάλει αὐτὴ τὴν ἀξία, νὰ τῆς δώσει τὴ θέση πὸ τῆς ταιριάζει. Ἄν ἡ καθοδήγηση τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ προβολὴ τῶν ἀξίων ἐργασιῶν τῆς τέχνης, εἶναι χρέος ἐκείνων πὸ κατέχουν θέση πνευματικοῦ καθοδηγητῆ, στὴ περίπτωση τοῦ Νικολαΐδη τὸ χρέος αὐτὸ δὲ τὸ ἐχτέλεσαν οἱ κύκλοι τῶν γραμμάτων Ἀθήνας. Ἀφῆσαν νὰ χαράζεται γύρω συγγραφέα τοῦ Σκέλεθρα μιά γραμμὴ πῆς πὸ τὸν ἀπομονώνει ἀπὸ τὸ κοινὸ. Θὰ μακροχροῦσα ἂν ἀνάδειγμα. Θὰ ἀναφέρω καὶ ἔδω. Καμπάνης ἔγραφε στὰ 1916: «Ἐμφανισθέντων νέων δημιουργῶν, μόνο ὁ Νίκος Νικολαΐδης ὅτε ἐνδιαφέροντα πράγματα». Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος πὸ δημοσίευσε ὁ Καμπάνης ἀναφέρει κὰν τὸ ὄνομα τῆς

Πὸ ἔραγε πρέπει νὰ τὴ λησμοσύνη, αὐτὴ τὴν σημῶν τῆς Νεοελληνικῆς συμβάλουν στὴ διάδοσιν σβήτητα ἀξίου; Τὸ φησὶ ἔξηγο, καὶ ἡ ἐξηγήσιν τῆς συναλλαγῆς.

Ὁ Νικολαΐδης εἶχε πολὺ ὑψηλὴ ἀντιλήψη ἀξιοπρέπειας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὴν ἀντιλήψη αὐτὴ τὴν ἔκαμε πράξη με μίαν εὐθὴ ἀπόλυτη. Δὲν δέχτηκε ποτέ του νὰ ζῆ νὰ κολακεύσει, νὰ προωθήσει τὸν ἑαυτὸ ἢ νὰ διαλαλήσει τὸ ἔργο του με τὰ μέ-